

Miroslav D. MARKOVIĆ, Tužitelj Tužiteljstva Bosne i Hercegovine

JEDNAKOST U POSTUPANJU ILI / I PRINCIP ISTINE

Stupanjem na snagu novih procesnih zakona, te njihovom trogodišnjom primjenom, učinjeni su, praksa je to već pokazala, značajni pomaci u učinkovitosti, brzini, transparentnosti i kvaliteti zaštite vrijednosti sadržanih u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. Međutim, neka zakonska rješenja, a osobito njihova izravna realizacija (provođenje) procesnih odredbi, dovodi u pitanje zaštitu naznačenih vrijednosti, budući da smatramo nepotpunim razmatrati Europsku konvenciju samo sa stajališta balansa zaštite interesa prekršitelja pozitivnih zakonskih normi sa interesima javnog poretka, ukoliko se zaštita Konvencije ne proteže i na one koji su izravno pogođeni tim kršenjem (zakona). A kada su takve skupine predmet tretiranja Konvencije, onda ekvilibrijum između općeg (javnog) i pojedinačnog (individualnog) interesa, koji poput crvene niti povezuje sve odredbe Konvencije, nije dostatan, budući da je istina (neovisno što se pod tim podrazumijeva) predstavlja onaj temelj koji jedino može izdržati sve kušnje, često varijabilnih i u različitim vremenima, prigodama ili uvjetima, upravo suprotnih shvaćanja o tomu, što su to zaštićeni (individualni) interesi, a što je to njihova uravnoteženost sa potrebama zajednice kao cjeline.

Svoju pozornost, dakle, fokusiramo na princip „Jednakosti u postupanju“, propisan čl. 14. ZKP-a BiH. U teoriji nazvan i još „Princip istine“¹, ovaj princip je zakonski definiran kao dužnost, Suda, tužitelja i drugih tijela koji sudjeluju u postupku, da sa jednakom pažnjom ispituju i utvrđuju, kako činjenice koje terete osumnjičenog, odnosno optuženog tako i one koje im idu u korist. Smatrajući takvu definiciju

¹ Nejasna je i neodređena definicija ovoga principa sadržana u Komentaru Zakona o kaznenim postupcima (Autorski tim) – izdanje Vijeća Europe 2005. godina (str.74) gdje se čl.14 definira kao: „...odraz načela utvrđivanja istine u kaznenom postupku“.

nepotpunom, držimo da svojom sadržinom ne ispunjava niti značenje pojma principa niti značenje pojma istine.

Ovim se suočavamo sa prvom dilemom, a to je, da li ispitivanje i utvrđivanje činjenica koje terete odnosno idu u korist osumnjičenom (optuženom) ujedno ispunjavaju princip istine kao takav ? Odnosno da li je utvrđivanje istine složeniji i misaono kompleksniji proces od samoga ispitivanja i utvrđivanja pojedinačnih činjenica ?

I

Istina je jedan od temeljnih pojmova spoznajne teorije, te je u tzv. klasičnoj teoriji adekvacije, definiraju kao „slaganje misli i stvari“ (ADAEOQUATIO INTELECTUS ET REI), što se u raznim varijantama (od skolastike do teorije korespondencije) svodi na temeljnu tezu da mora postojati slaganje suda, sa onim o čemu sudimo, pri čemu to o čemu sudimo ostaje „... onakvo kakvo jeste po sebi-objektivno bez obzira na to kako o tome sudimo...“.²

„Većina filozofa tvrdi da je istina postoji kao spoznajna kategorija neovisno od čovjeka, budući da samo misao o predmetu (a ne predmet sam) može biti istinita i lažna“³

Fenomenolozi govore o „istini po sebi“ neovisno i o od mišljenja i od materijalnog svijeta. Dok Lok i Lajbnic smatraju da postoje faktičke (zavisne od iskustva) i logične (apriorne-neovisne od iskustva) istine, dotle teorija koherencije drži da istina ne može biti u pojedinom izoliranom sudu, već u misaonoj cjelini tzv.: „sistematskoj koherentnosti“.

Konačno novije ontološke teorije o istini (K. Jaspers i M. Hajdeger) istinu predstavljaju kao bitak, idući dotle da je definiraju i kao „bitak bitka“. Postoji li nešto uopće značajnije od ovoga, pitamo se ?

II

Ovaj mali „izlet“ u beskrajno polje saznanja, manje upućuje na skučenost zakonskih rješenja, koliko govori o našim (često bezuspješnim) pokušajima da dosegemo u postupanju, bar približno, taj princip.

² „Filozofija“ - Enciklopedijski leksikon – (str. 201.)

³ Ibid.

Imajući u vidu položaj Tužitelja u novim zakonskim procesnim rješenjima, moramo najprije definirati njegovu ulogu, prije nego li ukažemo na zakonska ograničenja koja Tužitelja (objektivno) sprječavaju u postupanju sukladno tom principu.

Načelo akuzatornosti, teorija promatra u **A) užem smislu**, kada se tim načelom označava ovlast gonjenja u kaznenom postupku koja je odvojena od ovlasti utvrđivanja činjenica i koja je povjerena posebnom procesnom subjektu – tužitelju (accusator-u). Razlog tog odvajanja leži u shvaćanju da kumulacija navedenih ovlasti kod istoga tijela (suda ili istražnih tijela), čini to tijelo manje sposobnim biti objektivno. Zato se, postupak utemeljen na ovome načelu, ne može započeti, niti odvijati bez inicijative tužitelja i **B) u širem smislu**, prema kojemu kazneni postupak može započeti samo na inicijativu ovlašćenog tužitelja i u cjelini je organiziran kao spor jednakopravnih stranaka pred sudom. Stav suda prema dokazivanju načelno je pasivan; dokazivanje je stvar stranaka, a ne suda.

Na opisani način dolazimo do druge dileme, a to je: da li Tužitelj i druga tijela koja sudjeluju u postupku može ispuniti, sukladno zahtjevima čl. 14. ZKP-a BiH svoju **dužnost utvrđivanja činjenica**, kada je takva dužnost osim u realizaciji principa sadržanom u ovome čl. – per definitionem – ekskluzivna dužnost Suda tijekom cijeloga postupka? Činjenice koje je „utvrdio“ Tužitelj, a pogotovo „druga tijela koja sudjeluju u postupku“ nemaju doista nikakvo značenje, po krajnji ishod postupka ukoliko ih (tj. činjenice) kasnije nije utvrdio Sud. Pa čemu onda zakonodavčevo inzistiranje na „utvrđivanju činjenica“ od strane ovih tijela, koje to objektivno-nije, niti sukladno zakonskim odredbama (tijekom postupka) – i ne može biti?

Dakle, zakonodavac pri definiranju principa „jednakosti u postupanju“ ne pravi razliku između Suda sa jedne strane i Tužitelja i drugih tijela koja sudjeluju u postupku sa druge strane, budući da je samo Sud i dužan i u objektivno nadmoćnoj je poziciji – utvrditi činjenice, te (zakonodavac) u istu ravan stavlja utvrđivanje činjenica i njihovo ispitivanje, koje mu (tj. utvrđivanju) – objektivno prethodi⁴.

⁴ U Komentaru ZKP-a u BiH na str. 75 navodi se: „kada je riječ o tužiocu, obaveza utvrđivanja kako činjenica koje terete osumnjičenog, odnosno optuženog tako i činjenica koje im idu u korist, je obaveza koju tužilac ima kao državni organ, a ne kao stranka u postupku“, te nadalje „ispitivanje i utvrđivanje činjenica „in favorem“ osumnjičenog je tužiteljeva moralna i zakonska obaveza koja postoji u toku cijelog postupka“ ilustrirajući navedene teze čl. 293. st.3., 218. st.1. i 219. st.5. ZKP-a BiH.

Nadalje, Tužitelj i druga tijela koja sudjeluju u postupku „samo ispituju“ činjenice. Dokaz tomu je i definiranje „osnovane sumnje“ u čl. 20. tč.m) ZKP-a BiH kao višeg stupnja sumnje, **ali bez određenja tj. bez potrebne referencije**, koja je i tako neodređena, odnosno nerefarentna, dostatna čak i za podizanje optužnice (čl.226. ZKP BiH).

Dilema treća:

Novo procesno zakonodavstvo postulira kao princip – princip akuzatornosti (čl. 16. ZKP BiH) – prema kojemu se kazneni postupak može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu Tužitelja. Čl. 20. tč. f) ZKP BiH („Temeljni pojmovi“) kao „stranke“, **u istu ravan** su stavljeni Tužitelj i osumnjičeni, odnosno optuženi. Ukoliko prihvatimo „jednakost u postupanju“ (čl.14. ZKP BiH) u svojoj ukupnosti (doslovnosti), onda se dužnost tužitelja kao stranke da „ispituje i utvrđuje“ i one činjenice koje idu u korist protivnoj stranci, (koja tu obvezu – **nema**), onda smo shvaćanja da je položaj tužitelja zapravo suprostavljen samome sebi, čime se dovodi u sumnju i sam postulat „jednakosti“ u postupanju.

III

I pored toga, što se u novim procesnim zakonima, nigdje eksplicitno ne pominje inkvizitorski postupak, a pogotovo se **ne** uspostavlja na razini principa, ipak tijekom kaznenog postupka, ne samo da otvara mogućnost njegove primjene, nego postulira **dužnost Suda** u njegovu provođenju.

Uz argumentaciju da se nigdje u ZKP-u BiH (osim u čl. 14.) ne govori o „utvrđivanju činjenica“ nekog drugog, nego samo suda primjećujemo:

- a) da razdvajanjem uloga tužitelja kao stranke i tužitelja kao državnoga tijela, dovodi tužitelja u paradoksalnu situaciju da kao držano tijelo „utvrđuje činjenice“ koje mu kao stranci u postupku, izravno idu na štetu,
- b) da nigdje u zakonu nije definirana moralna obaveza tužitelja na opisano postupanje,
- c) čl. 293. st.3. ZKP BiH, ostavlja **samo mogućnost**, a ne i obvezu tužitelja na postupanje in favorem optuženog,
- d) čl. 218. st.1. ZKP BiH – ne postulira takvu obvezu tužitelja, te konačno
- e) čl. 219. st.5. ZKP BiH – govori o dostavljanju (uz Izvještaj) predmeta, skica i dr., uključujući sve činjenice i dokaze koje idu u korist osumnjičenog; dakle, zakon uopće ne govori o „utvrđivanju“ nego o **prikupljanju** činjenica i ne govori o obvezi Tužitelja nego o obvezama ovlašćenih službenih osoba.

Konkretno čl. 239. st. 2. ZKP BiH ustanovljava dužnost (Suca, odnosno Predsjednika vijeća) koja se, između ostalih, sastoji i u **utvrđivanju istine**. To je klasična inkvizitorska maksima.⁵ U ovoj ravni dolazimo i do dileme četvrte, a to je: na koji način će Sud ispuniti svoju zakonsku dužnost sadržanu u čl. 239. st.2. ZKP BiH ukoliko nisu propisane **obveze Suda**, (a ne samo mogućnosti) da sam izvodi dokaze. Logičkim i gramatičkim tumačenjima čl. Odjeljka VII „Dokazni postupak“ – „utvrđivanje istine“ utemeljeno je, u pravilu samo na dokazima koje su Sudu ponudile i tijekom dokaznog postupka izvele, samo stranke. Razumljiva je suzdržanost zakonodavca u ovoj ravni, budući da bi uspostavljanjem obveze Suda da sam izvodi dokaze, temeljem kojih će utvrđivati istinu, dovodi u sumnju i sam princip akuzatornosti kao jedan od temeljnih principa kaznenog procesa. Međutim, ocjenjujemo da se postojeća zakonska rješenja ne mogu ostaviti onakvim kakva jesu, budući da se međusobno isključuju, a istinu, taj „bitak bitka“, gotovo bez izuzetka svodi na „utvrđenu istinu“ jedne od stranaka u postupku.

IV

Nasuprot obvezi „utvrđivanja istine“, postuliranoj u čl. 239. st.2. ZKP BiH procesnim odredbama iz Glave XXII – Presuda stoji: čl. 281. st.2. ZKP BiH (Dokazi na kojima se zasniva presuda), govori o dužnosti Suda – ocjene svakog dokaza pojedinačno i u svezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvođenju zaključka, da li je neka činjenica dokazana; zatim čl. 285. st. 1. tč. a) ZKP BiH „...navođenje činjenica i okolnosti koje čine obilježje kaznenog djela kao i onih od kojih ovisi primjena određene odredbe kaznenog zakona“, te čl. 290. st. 7. (Sadržaj presude) ZKP BiH govori da će Sud određeno i potpuno iznijeti koje činjenice i iz kojih razloga uzima kao dokazane ili ne dokazane, te nadalje u istome stavu „...a naročito pri utvrđivanju, da li postoji kazneno djelo i kaznena odgovornost optuženog...“.

⁵ U Komentarima ... (ibid) str.640. se navodi da „...u realizaciji inkvizitorskog nadzela, sudija odnosno predsjednik vijeća ima svoje obaveze u smislu ove zakonske odredbe i one su dalje konkretizirane u odredbama čl. 261. st.2. tč.e), čl. 261. st.3. i čl. 262. ZKP BiH“.

Primjećujemo da se, **mogućnostima** (navedenim u citiranim čl. Zakona) **ne može konkretizirati – dužnost**.

Ono što je zajedničko naznačenim kaznenim odredbama je – nepostojanje utvrđivanja istine. Samo u „Komentarima ...“ se (npr. uz čl. 181. st.2. ZKP BiH navodi da zaključak Suca mora odgovarati stupnju sigurnosti ili istine; da zaključci o činjenicama moraju biti pouzdani; da treba postojati stvarna, na objektivnim činjenicama, zasnovana istinitost zaključka Suda); uz čl. 285. st. 1. tč. a) ZKP BiH, u „Komentarima...“ se govori o postojanju činjenica i okolnosti koji čine obilježje kaznenog djela; te se čl. 290. st.7. tumači kao logička i psihološka ocjena izvedenih dokaza u vrijednosnom smislu.

No, pitamo se da li je to sa stajališta „utvrđivanja istine“ u smislu obveze Suda i – dovoljno ? Odnosno da li se svako utvrđivanje ili dokazivanje (činjenica) jednovremeno može smatrati i „utvrđivanjem istine“ ? Drugim riječima, da li je svaka „utvrđena“ činjenica, jednovremena i „dokazana“, a pogotovo da li je svaka „dokazana“ činjenica, jednovremeno i „istinita“ ? Upravo odredbe kojima je reguliran drugostupanjski postupak ZKP BiH (čl. 296. tč.c); čl.297. st.1. tč. k); čl. 299.), upućuju na svu krhkost i neopouzdanost i utvrđivanja i dokazivanja te sljedstveno k tomu i utvrđivanja istine.

Utvrđivanje istine je iznimno složen proces koji pretpostavlja znanje, iskustvo, logičku utemeljenost, pronicljivost, upornost, objektivnost, vrijednosnu autonomnost, neovisnost ...Time, sigurno nisu iscrpljene sve pozitivne osobine koje se moraju steći na strani onih kojima je utvrđivanje (saznanje) istine zakonska obveza. Dodajemo, da se naznačene osobine Suca moraju ispoljiti u uvjetima zakonodavčeve uklještenosti između izloga akuzatornosti i repozitorija inkvizitornosti.

Ovdje želimo ukazati (skrenuti pozornost) na problem koji se već više decenija, povremeno pojavljuje u literaturi, a to je problem donošenja presuda u kaznenim stvarima. Pogledi i shvaćanja koja u donošenju presuda sagledavaju ekskluzivno izricanje, objavljivanje i pismenu izradu presude, pokazali su se nedostatnim, budući da su u cjelosti zanemarivali psihičke i socijalne faktore, te učinke samoga presuđenja. Procesualisti engleskoga govornoga područja prvi su ukazali na ovaj problem, te se je izraz „SENTENCING“ počeo upotrebljavati i u kontinentalnom pravu. „Sentencing“ u prijevodu znači donošenje presude-presuđivanje, osuđivanje, odlučivanje. Za presude donesene u građanskim stvarima, češće se upotrebljavaju drugi izrazi (judgment;decree). „Sentencing“ se sagledava i sa stajališta kriminalne politike; stajališta sudske psihologije te stajališta odbrane društva.

Dilema sa kojom se susrećemo je: da li se „utvrđivanje istine“ poklapa, iscrpljuje, identificira sa tačnim i potpuno utvrđenim činjeničnim stanjem ?

U poznatom djelu „Uvod u psihologiju krivičnog postupka“ Dr. Mihajlo Aćimović⁶ navodi: „Tačno i potpuno utvrđivanje činjeničnog stanja predstavlja samo objektivno iznošenje i fiksiranje odlučnih činjenica. Ako se posmatra sa psihološkog stanovišta i to u konačnoj sudskoj presudi, tada je to odista samo konačna i adekvatna reprodukcija izvjesnih sadržaja opaženih tokom postupka. Tada taj pojam, takoreći odozgo poklapa proces postizanja istine“.

„Ali ceo postupak opažanja pamćenja i mišljenja kao i ostalog što je s tim u vezi koji je prethodio iskazivanju i koji sa njim čini jedinstvo, onda tu nije obuhvaćen i tačno i potpuno utvrđeno činjenično stanje se pojavljuje kao pojam uži i nepotpuniji od istine kao tačnog psihološkog suda čije stvaranje mora da prođe kroz razne psihičke procese. Samim tim, ovako posmatrano tačno i potpuno utvrđeno činjenično stanje ne može naučno da se identifikuje sa pojmom istine, niti može da ga zamijeni. Pogotovo kada se ima u vidu da se postizanje istine može odnositi i na primjenu pravnih propisa“. Dr Aćimović nadalje navodi: „Ti se procesi ne mogu razumjeti samo uz procesno pravna objašnjenja, nego su potrebna psihološka pa i filozofska objašnjenja (logička, gnoseološka, ontološka). Takva objašnjenja dobijaju se tek uz pomoć pojma istine, kao tačnog psihološkog suda o činjenicama i pravu, te ovakvo procesno-pravno shvaćeno, tačno i potpuno utvrđeno činjenično stanje, nije identično sa psihološkim pojmom istine niti može da ga zamjeni...“

Dosadašnja trogodišnja primjena novih kaznenih procesnih zakona, daje dovoljno racionalnih i utemeljenih razloga za tvrdnju da praksa sudova ne dovodi u pozitivnu (komplementarnu) korelaciju, izričitu zakonsku obvezu Suda sadržanu u čl.239. st.2. ZKP BiH (obveze Suca odnosno Predsjednika vijeća) sa zakonskom mogućnošću Suda sadržanom u čl. 261. st. 2. tč. e) ZKP BiH (Izvođenje dokaza), koja (mogućnost) je nadalje u ponovnoj izričitoj zakonskoj obvezi sadržana u čl.281.st.2. ZKP BiH (dokazi na kojima se zasniva presuda).

⁶ Str. 135. izd. „Savremena administracija“ Bgd-1979.

Naprotiv, umjesto komplementarnosti, na djelu je fragmentarnost; umjesto cjelovitosti posmatranja događaja, na djelu je parcijalnost; umjesto utvrđivanja istine, na djelu je utvrđivanje onoga što se smatra istinom, tačnije onoga što su samo stranke ponudile Sudu kao svoju istinu. Izuzeci od opisanog postupanja samo potvrđuju njegovu rasprostranjenost.

Nadalje, zaključivanje kao logički misaoni postupak, koji nužno prethodi utvrđivanju istine prečesto se svodi na neposredno zaključivanje (po apoziciji dakle isključivo predikativnim sudovima koji izražavaju odnos općeg i posebnog) sa jedne, te posrednim deduktivnim zaključivanjem, gotovo bez izuzetka primjenom kategoričkog imperativa (kod koga su obje premise i zaključak-kategorički sudovi), sa druge strane. Ukoliko su pri tomu i predikativne i kategoričke sudove pred Sud iznijele stranke, a pri tome ne egzistiraju niti činjenice koje bi bacile i sjenu sumnje na izneseno, onda Sud takvom praksom priskrbljuje sebi poziciju koja ne korespondira sa naprijed iznesenim zakonskim obavezama.

Ukoliko se prisjetimo izreke starog mudraca da se „istina ne nalazi u činjenicama, već u skladu između činjenica“⁷, onda ne možemo ne primijetiti, u dosadašnjoj praksi, izostanak toga „sklada“ odnosno logički i pravnički navedeno, gotovo potpuni izostanak posrednog, napose, induktivnog zaključivanja u traženju (utvrđivanju) istine od strane Suda. Razumljivo to je teži, složeniji, neizvjesniji put, ali to sigurno ne bi smjelo predstavljati prepreke da se tim putem ide.

U svome znamenitome djelu „Neposredni i posredni dokazi u kaznenom postupku“⁸ dr. D.Krapac navodi:

„Teorija kaznenog procesnog prava, u dijelu „učenja o činjenicama“, koje se utvrđuju u kaznenom postupku i načina njihova utvrđivanja, poznaje „neposredne dokaze“ – dokaz u užem smislu riječi iz čijeg sadržaja tijelo kaznenog postupka neposredno saznaje za postojanje stanovite pravno relevantne činjenice i „posredne dokaze“ – tj. činjenice koje nisu pravno relevantne, ali na temelju čijeg postojanja dolazimo logičnom argumentacijom do zaključka o postojanju pravne relevantne činjenice.

Indicij, kao i svaka druga činjenica, mora dakako, najprije biti utvrđen u postupku i to dokazivanjem ili vlastitim opažanjem procesnog

⁷ R. Tagore

⁸ Izd. „Informator“ Zgb.1982.godina

organa. No, kada se to ostvari, **izvor saznanja o pravno relevantnoj činjenici – postaje upravo on sam, a ne iskaz osobe koja je o njemu svjedočila, odnosno percepcija procesnog organa koji ga je utvrdio.**”

- - -

„Pod saznajnom vrijednošću nekog dokaza, općenito razumijevamo njegovu dokaznu snagu u širem smislu, tj. sposobnost da kod subjekta koji utvrđuje činjenice, stvori uvjerenje o postojanju činjenice koja se njime dokazuje. Ona obuhvaća, kako logičku vrijednost sadržaja dokaza, tako i ocjenu pouzdanosti „njegova nosioca“. Logička vrijednost neposrednog dokaza, sastoji se u tome, što se kod njega dobiva **kategorička konkluzija**, tj. sud u kome su subjekt i predikat neposredno povezani; njihova sveza, kako to logika uči, nije ničim uvjetovana. Praktično, to znači da u procesu utvrđivanja činjenica kod neposrednog dokaza, istinitost konačnog zaključka ne dolazi u pitanje, ako smo povjerovali „nosiocu“ tog dokaza (nakon eventualne provjere njegove vjerodostnosti), te da u tom slučaju na temelju neposrednog dokaza **ne možemo graditi drugačiju verziju o postojanju pravno relevantne činjenice.**

Drugačije je kod posrednih dokaza. Kod njih dolazimo do **hipotetičke konkluzije**, tj. suda u kojem je odnos između subjekta i predikata – uvjetovan. Istinitost konačnog zaključka ovdje ovisi o relaciji između hipotetičkih pojava nekog slučaja sa njegovim stvarnim pojavama.

Na pitanje da li je doista moguće da se iz kombinacije osnova vjerojatnosti (osnova sumnje) dobije jedna racionalna sigurnost (o postojanju pravno relevantne činjenice) B. Glaser odgovara - potvrdno. On kaže da zbrajanje osnova vjerojatnosti koje se podudaraju dovodi do nestanka sumnje u mogućnost postojanja suprotnog onome, što se kao pravno relevantna činjenica treba utvrditi i procesni organ je u mogućnosti pozitivno zaključiti o postojanju pravno relevantne činjenice. “

Umjesto zaključka
ili
(moguća rješenja)

1. Zadržavanje postojećih zakonskih procesnih rješenja
2. Dosljedna primjena akuzatorskog načela
3. Dosljedna primjena inkvizitorskog načela
4. Izmjena postojećih rješenja kroz precizno definiranje/određivanje obveza stranaka i Suda tijekom postupka

* *

1. Cjelokupno navedeno izlaganje ne govori u prilog mogućem rješenju naznačenom pod br. 1.
2. Navedeno moguće rješenje vodilo bi da daljoj rigidnosti u postupanju Tužitelja, samo i ekskluzivno kao stranke u postupku, njegovo puko svodenje na „zainteresiranu stranu“, pri čemu bi javni interes, te sljedstveno k tomu i zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda, nužno pali u drugi plan, sa realnim izgledima da budu sasvim zanemareni. Posebnu opasnost u dosljednoj primjeni ovog načela nalazimo u zanemarivanju istine, znači krucijalnoga principa koji je spiritus movens cjelokupnoga procesa (uz posljedičnu, sagledivu, potpunu pasivnost Suda).
3. Ne razmatramo takvu mogućnost realnom, budući bi vodila k stanju koje je prethodilo današnjemu.
4. Polazeći od principa istine kao vrijednosti po sebi⁹ te stajališta da je utvrđivanje istine od strane Suda ne samo njegova dužnost kao državnoga tijela nego i smisao kaznenoga postupka u cjelini, shvaćanja smo da je reaffirmiranje (ili dosljednja primjena) obveza Suda iz čl. 239. st.2. ZKP BiH, put izlaska iz postojećeg stanja u kojemu se Sud, „puzajućom“ praksom pretvara u posmatrača događaja prepuštajući „arenu“ strankama, što može i prostom logikom događaja, sagledivom i izvjesnom dovesti do pretvaranja istine u artifekat, a traganje za njom, u lanac sofizama, naravno, formalno i logički ispravnih, ali po žrtve prekršiteljevih djelovanja, duboko nepravednih, što će nas, pro futuro, sasvim udaljiti od ciljeva Konvencije kojima se, praksom želimo približiti.

Time će i dilema istaknuta još u naslovu ovoga rada, izgubiti svoj smisao.

⁹ Aleksandar Brkić: „Bez pojma vrijednosti, stožernog pojma čovjekovog bića, nestaje razlog za čovjekovo djelovanje, pa samim tim i postojanje“.